

Juvver Sien Jensema, schrijfster van t Hoogeland

De mensen, het land en het leven

De molen van Sint Annen. Een knus plekje, niet al te ver van Groningen. Het dorp is een kleine bakstenen oase in het oneindige groen. Enkele fikse steenworpen verder ligt Stedum. In t Hoogeland; het land van Sien Jensema, schrijfster. Ze werd er in 1896 geboren en groeide er op. En de boerendochter schreef erover. Over de mensen, het land en het leven.

Behalve in haar laatste boek *Ruth* (1984) speelden mannen de hoofdrol. *Berend Kopstubber* in 1939, *Hidde Betuun* in 1952, *Oelenspaigel* in 1966 en *Aalbert* in 1971. Op hun beurt schetsten andere mannen in 1999 een portret van haar. Op zomaar een zondagmiddag in de Meertmoand Dialectmoand. In *de meulen van Sint Annen*.

Door **Herman Sandman**

Het 'andere' portret werd een bijzonder beeld van de in 1994 overleden schrijfster, vanuit diverse invalshoeken gecreëerd. Dr. Geerhard Schaap hield als psychiater *Aalbert* onder het licht, dr. Jurjen van der Kooi bekeek *Oelenspaigel* onder een volkenkundige loep, ingenieur Kees Reinders plaatste *Hidde Betuun* in de geschiedenis, Jaap Nienhuis en Siemon Reker lazen voor uit haar bewerking van het bijbelverhaal *Ruth* (d at velen als haar beste boek zien) en Reker en muzikant Bert Ridderbos waagden zich aan een declamatorium met frasen uit *Berend Kopstubber*.

Sien Jensema was een kind van het land en mogelijk boer geworden, indien de *juvver* van het andere geslacht was geweest. De geschiedenis bepaalde echter dat ze schrijfster werd, al bleven de voeten meer naar klompen staan dan naar muilen. Volgens Geerhard Schaap zou ze boven-

◀ De Niehof, boerderij van Sien Jensema.

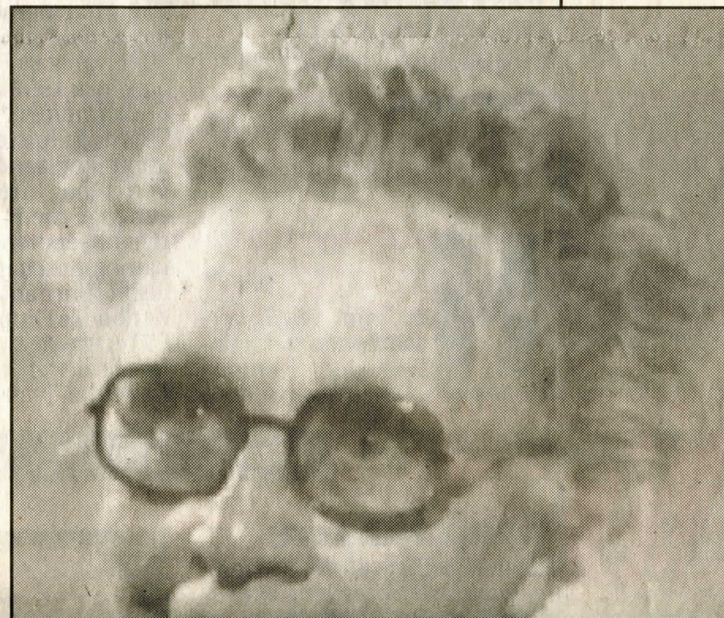
Foto: DC/GD

Van der Kooi niet altijd even gelukkig.

De ruim dertig oude en nieuwe verhalen spelen in 't *laand van zoepenbrij en reben kees*'; de driehoek Zoutkamp, Stad en Delfzijl in het Groningen van de negentiende eeuw, vóór de industrialisering en mechanisering. Slachtoffers van *Oelske* zijn de grote boeren, dominee en pastoor (in Kloosterburen), handwerks- en kooplieden, herbergiers, professoren en studenten. Jensema hekelt de boeren en boerinnen, hun schraapzucht, knieperigheid, pronkzucht en behoefte om beschaafder te lijken dan ze zijn.

Melancholische ondertoon

De schrijfster wil van Uilenspiegel een sympathiek figuur maken – die ook opkomt voor de armen –, maar dat lukt niet altijd. *Oelske's* ambivalentie is tegelijkertijd kracht en zwakte. Tragisch zelfs, want hij krijgt Annechien ('*Mankaiert toch wat aan die*') niet. Beiden willen wel, maar de antiheld blijft gaan waar zijn voeten hem brengen. Ze zijn echter geenszins van hem af en dat is goed ook; een beetje *Oelenspaigel* kan in Groningen geen kwaad. Het boek is een klassieker. Met een

1999 een portret van haar. Op zomaar een zondagmiddag in de Meertmoand Dialectmoand. In de meulen van Sint Annen.

Door **Herman Sandman**

Het 'andere' portret werd een bijzonder beeld van de in 1994 overleden schrijfster, vanuit diverse invalshoeken gecreëerd. Dr. Geerhard Schaap hield als psychiater *Aalbert* onder het licht, dr. Jurjen van der Kooi bekeek *Oelenspaigel* onder een volkenkundige loep, ingenieur Kees Reinders plaatste *Hidde Betuun* in de geschiedenis, Jaap Nienhuis en Siemon Reker lazen voor uit haar bewerking van het bijbelverhaal *Ruth* (d at velen als haar beste boek zien) en Reker en muzikant Bert Ridderbos waagden zich aan een declamatorium met frasen uit *Berend Kopstubber*.

Sien Jensema was een kind van het land en mogelijk boer geworden, indien de *juvver* van het andere geslacht was geweest. De geschiedenis bepaalde echter dat ze schrijfster werd, al bleven de voeten meer naar klompen staan dan naar muilen. Volgens Geerhard Schaap zou ze bovendien een goed hulpverleenster zijn, want gezegend met een uitstekend inlevingsvermogen. *Aalbert* was verwend, lui, afhankelijk, door moeders kritiekloosheid lijdend aan grootheidswaan en iets minder begaafd dan zijn ambities vereisten. En kwetsbaar en gefrustreerd, maar Sien was mild voor hem.

Hij wil van alles (burgemeester worden en met Liesbeth trouwen) en krijgt het niet. Omdat *Aalbert* denkt dat alles vanzelf gaat. En op het moment dat hij doordraait als zijn wensen geen waarheid worden en de dokter komt, blijkt de warmte van Jensema. Want haar arts (een hele goede therapeut) laat *Aalbert* in zijn grootheidswaan en rustig op in het dorp verder leven. In zijn wereld heeft ie immers alles en is het zo gek nog niet om gek te zijn.

Eigenzinnig

Sien Jensema was zich er volgens Jurjen van der Kooi van bewust dat de klassieke Tijl Uilenspiegel (schalk en nar over wie in 1515 het eerste volledige boek verscheen) kanten had die niet iedereen zou waarderen. Haar boek kreeg daarom als motto: *Dei 't eten nait lust môt vörk moar deel leggen*. Jensema gebruikte voor het tweede Groninger boek over dit archetype (na *Oelenspaigel* in 't *Grunnegers* van dr. J.A. Fijn van Draat in 1948) niet het oude Nederlandse Volksboek, maar een jongere editie. Welke is onduidelijk, maar haar keuze is bewust, tamelijk eigenzinnig en volgens

Van der Kooi niet altijd even gelukkig.

De ruim dertig oude en nieuwe verhalen spelen in 't *laand van zoepenbrij en reben kees*'; de driehoek Zoutkamp, Stad en Delfzijl in het Groningen van de negentiende eeuw, vóór de industrialisering en mechanisering. Slachtoffers van *Oelske* zijn de grote boeren, dominee en pastoor (in Kloosterburen), handwerks- en kooplieden, herbergiers, professoren en studenten. Jensema hekelt de boeren en boerinnen, hun schraapzucht, knieperigheid, pronkzucht en behoefte om beschaafder te lijken dan ze zijn.

Melancholische ondertoon

De schrijfster wil van Uilenspiegel een sympathiek figuur maken – die ook opkomt voor de armen –, maar dat lukt niet altijd. *Oelske's* ambivalentie is tegelijkertijd kracht en zwakte. Tragisch zelfs, want hij krijgt *Annechien* ('*Mankaiert toch wat aan die*') niet. Beiden willen wel, maar de antiheld blijft gaan waar zijn voeten hem brengen. Ze zijn echter geenszins van hem af en dat is goed ook; een beetje *Oelenspaigel* kan in Groningen geen kwaad. Het boek is een klassieker. Met een melancholische ondertoon, dat wel.

Kees Reinders trof de nauwkeurige en gedetailleerde beschrijving van het leven op de boerderij in de boerenroman *Hidde Betuun*, evenals Jensema's scherpe waarneming van de samenleving van toen. Met vertrouwen in de lezer; die zelf mag oordelen over goed of kwaad, recht of onrecht, mooi of lelijk. De schrijfster was 56 toen het boek verscheen, maar het moet in de periode van 1890 tot 1918 hebben gespeeld, in de omgeving van Stedum. En ze stond midden tussen de mensen van *Hidde Betuun*.

Betuun is overigens geen scheld-, maar een bijnaam. *Betuun* betekent zeldzaam en betreft het soort mensen dat in ieder dorp voorkomt; zorgvuldig, verantwoordelijk en bekwaam. In een samenleving waarin de rangorde van tevoren is bepaald. De figuren hebben zicht op hun plek en rol in tijd en traditie; steunpilaren in een kleine gemeenschap. En *Hidde Betuun*, die het tot grootknecht schopt, is een kerel uit één stuk met een gaaf karakter. De man verdient een standbeeld. Het boek is een monument.

Sober

Sien Jensema was sober in haar woordkeuze, maar schreef met humor, oog voor detail, warm en dichtbij de mensen. De schrijfster ging zelf het liefst zonder al te veel ophef door het bestaan. Het ging om het schrijven en dat wilde ze zo goed mogelijk doen. Een tekst was zomaar

niet klaar. En hoewel de boerendochter in Den Haag en Garderen woonde, werd ze schrijfster van t Hoogeland.

En kreeg in het Noorden enkele prijzen, Stedum noemde een straat naar haar en schonk *Berend Kopstubber* een beeld. Na *Ruth* verschenen nog een bundel van haar vier grootste boeken (1987) en een verzameling losse verhalen (*Oet 't laand van de olle wieren*, 1989).

En over *Berend Kopstubber*, misschien is de eerste regel van *Berend* en Imke het meest treffend: 't wil wel ais gebeuren dat ie onbekommerd aarns 't haim oploopen en as 'n aander menscher weer vandoan kommen.' De vraag is of dat wel zo is. De lezer is amper begonnen of al op het verkeerde been. Ook dat was Sien Jensema.

▲ Sien Jensema (1896-1994) was sober in haar woordkeus, maar schreef met humor, oog voor detail en dichtbij de mensen.

Foto: DC/GD

40
20-3-99